

İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı

"Tikinti müqavilələri"

İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı

"Tikinti Müqavilələri"

Mündəricat	Maddə
Standartın məqsədi və tətbiq sahəsi	1-3
Əsas anlayışlar	4
Tikinti müqavilələri	5–10
Tikinti üzrə podratçı	11
Vahid və seqment tikinti müqavilələri	12–22
Müqavilə üzrə gəlirlər	23–29
Müqavilə üzrə məsrəflər	30-49
Müqavilə üzrə gəlir və məsrəflərin tanınması	30-43
Ehtimal olunan zərərlərin (kəsirlərin) tanınması	44-48
Qiymətləndirmələrdə dəyişikliklər	49
Məlumatın açıqlanması	50-56
Qüvvəyə minmə tarixi	57-58
Izahlar və şərhlər	
11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı ilə müqayisə	

Standartın məqsədi və tətbiq sahəsi

Bu Standartın məqsədi tikinti müqavilələri ilə bağlı gəlir və xərclərin uçot qaydalarını işləyib hazırlamaqdır. Qeyd olunan Standart:

- Tikinti müqavilələri kimi təsnif edilən razılaşmaları müəyyən edir;
- Dövlət sektorunda yer alan tikinti müqavilələrinin müxtəlif növləri üzrə təlimat qismində çıxış edir; və
- Müqavilə xərclərinin və uyğun gəlidiyi təqdirdə müqavilə gəlirlərinin tanınması və rəsmiləşdirilməsinin (açıqlanmasının) əsaslarını təyin edir.

Tikinti müqaviləsi ilə nəzərdə tutulan fəaliyyətin xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq müqavilə üzrə işlərin başlandığı və işlərin bitdiyi tarix, adətən, ayrı-ayrı hesabat dövrlərinə təsadüf edir.

Bir sıra ölkələrin qanunvericiliyinə görə, İctimai Sektor təşkilatlarının bağladığı tikinti müqavilələrində müqavilə gəlirlərinin məbləği qeyd edilmir. Müqavilə üzrə işlərin yerinə yetirilməsi üçün təxsisat (pul yatırımı) ümumi dövlət gəlirlərinin bölüşdürülməsi və ya yardım və subsidiyalardan ayrılır. Belə olduğu halda tikinti müqavilələri üzrə mühasibat uçotunda əsas məsələ (a) müqavilə üzrə məsrəflərin işlərin görüldüyü hesabat dövrlərinə görə bölüşdürülməsi və (b) müvafiq xərclərin tanınmasıdır.

Bəzi ölkələrin məhkəmə qərarlarına görə, İctimai Sektor təşkilatlarının bağladığı tikinti müqavilələri kommərsiya əsaslı və ya xərcləri bütöv və ya qismən bərpa edilən qeyri-kommərsiya əsaslı ola bilər. Bu cür hallarda tikinti müqavilələri üzrə mühasibat uçotunda əsas məsələ həm müqavilə gəlirlərinin, həm də müqavilə xərclərinin tikinti işlərinin görüldüyü hesabat dövrlərinə görə bölüşdürülməsidir.

1. Maliyyə hesabatlarını mühasibat uçotunun hesablama metoduna əsasən hazırlayan və təqdim edən podratçı bu Standartı tikinti müqavilələrinin uçotu zamanı tətbiq edir.

2. Adı çəkilən Standart digər Dövlət Müəssisələrindən başqa, bütün İctimai Sektor Təşkilatlarına tətbiq edilir.

3. Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartları Şurası (BMUSŞ) tərəfindən nəşr olunmuş Dövlət Sektoru Beynəlxalq Mühasibat Uçotunun Standartlarına (DSBMUS) Giriş hissəsində izah edilir ki, Dövlət Müəssisələri (DM) BMUSŞ-nın nəşr etdiyi DSBMUS-ləri tətbiq edir. DM-in mahiyyəti öz növbəsində İctimai Sektor üçün 1 Nö-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı, "Maliyyə Hesabatlarınınin Təqdim Edilməsi"-ində açıqlanır.

Əsas anlayışlar

4. Bu Standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Tikinti müqaviləsi ayrı-ayrı obyektlərin tikintisi üçün və ya konstruksiyası, texnologiyası və funksiyası, habelə son təyinatı və ya istifadəsi baxımından bir-birilə sıx

əlaqəli və ya bir-birindən asılı olan obyektlər kompleksinin tikintisi üçün bağlanmış müqavilə və ya icrası məcburi olan razılaşmadır.

Tikinti üzrə Podratçı tikinti müqaviləsi əsasında tikinti işlərini həyata keçirən təşkilatdır.

“Məsrəf üstəgəl” və ya məsrəf əsaslı tikinti müqaviləsi yol verilən və ya əvvəlcədən müəyyən olunmuş məsrəflərə görə podratçıya əvəzin ödənilməsini, kommersiya əsaslı müqavilələrdə isə həmin məsrəflər üzrə əlavə faizlərin və ya nəzərdə tutulduğu təqdirdə dəyişməz komissiyanın ödənilməsini nəzərdə tutan müqavilədir.

Sabit qiymətli tikinti müqaviləsi podratçının müqavilədə göstərilmiş qiymətə və ya bəzi hallarda məhsul vahidi başına sabit ödənişə razılaşdığı və bununla da xərclərin artması hallarına şərait yaradan tikinti müqaviləsidir.

Digər İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarında təsbit edilmiş terminlər bu Standartda həmin Standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Təsbit Edilmiş Terminlər Lüğətin-də təqdim edilmişdir.

Tikinti müqavilələri

5. Tikinti müqaviləsi (bundan sonra “tikinti müqaviləsi” və “müqavilə” terminləri Standartda növbə ilə işlədiləcək)

- a) ayrı-ayrı aktivlərin (körpü, bina, bənd, boru kəməri, yol, gəmi və ya tunel); həm də
- b) öz layihəsi, texnologiyası və funksiyası, habelə son təyinatı və ya istifadəsinə görə bir-biri ilə sıx əlaqəli və ya bir-birindən asılı olan aktivlər qrupunun (təmiz su təchizatı sistemləri, neft təmizləyən zavodlar və digər kompleks tipli infrastruktur obyektləri) inşa edilməsi məqsədilə imzalana bilər.

6. Hazırkı Standarta əsasən, tikinti müqavilələrinə aşağıdakılar aiddir:

- (a) aktivin inşa edilməsi ilə birbaşa bağlı olan xidmətlərin (məsələn tikinti işlərinin icrasına bilavasitə rəhbərlik edən mühəndis və memar xidmətləri) göstərilməsi üzrə müqavilələr.
- (b) aktivlərin sökülməsi və ya bərpa edilməsi, habelə söküntü işlərindən sonra ətraf ərazinin bərpası üzrə müqavilələr.

7. Bu Standarta əsasən, tikinti müqavilələri, həmçinin icrası müqavilə tərəfləri üçün məcburi olan bütün razılaşmaları əhatə edir ki, bu zaman onlar rəsmi müqavilə statusu daşımaya bilər. Məsələn iki dövlət qurumu aktivin inşası üçün aralarında formal razılaşmaya imza atıb, lakin bu razılaşma hüquqi qüvvəyə malik deyildir, çünki həmin ölkənin məhkəmə

sisteminə görə, ayrıca qurum rəsmi müqavilə bağlamaq səlahiyyətli hüquqi şəxs qismində çıxış edə bilməz. Bununla belə, razılaşma müvafiq tərəflərin üzərinə müqavilədə olduğu kimi eyni hüquq və məsuliyyət şamil etdiyi üçün bu Standart çərçivəsində o, tikinti müqaviləsi hesab edilir. İcrası tərəflər üçün məcburi sayılan bu cür razılaşmalara nazirliklər tərəfindən verilən sərəncamlar, kabinet qərarları, qanunvericilik aktları (Milli Məclisin Qərarı) və ya Anlaşma Memorandumunu aid etmək olar.

8. Tikinti müqavilələrinə müxtəlif təriflər verilir. Bu Standartda onlar sabit qiymətli tikinti müqavilələri və "məsrəf üstəgəl" və ya məsrəf əsaslı tikinti müqavilələri kimi iki böyük qrupa təsnif edilir. Bəzi kommərsiya tipli tikinti müqavilələri özündə həm sabit qiymətli müqavilənin, həm də "məsrəf üstəgəl" və ya məsrəf əsaslı tikinti müqaviləsinin xüsusiyyətlərini birləşdirə bilər. Buna misal olaraq razılaşdırılmış maksimum qiymətə malik "məsrəf üstəgəl" və ya məsrəf əsaslı tikinti müqaviləsini göstərmək olar. Bu cür hallarda podratçı bu Standartın 31 və 32-ci maddələrində qeyd olunmuş bütün şərtləri nəzərə almalıdır ki, müqavilə üzrə gəlir və xərclərin tanınma vaxtını düzgün təyin edə bilsin.

9. "Məsrəf üstəgəl" və ya məsrəf əsaslı tikinti müqavilələri həm kommərsiya, həm də qeyri-kommərsiya tipli müqavilələri əhatə edir. Kommərsiya tipli tikinti müqaviləsində göstərilir ki, razılaşdırılmış tikinti xərclərinin ödənilməsi və müəyyən qədər gəlirin hasil olması üçün vəsait müqavilənin digər iştirakçısı tərəfindən təmin edilir. Lakin bir təşkilat digər təşkilat üçün bu və ya digər aktivin inşasına dair qeyri-kommərsiya tipli müqaviləyə imza ata bilər ki, bu zaman xərclər tam, yaxud qismən sözügedən və ya digər təşkilat tərəfindən ödəniləcəkdir. Bəzi hallarda tikinti üzrə xərclər işi qəbul edən təşkilat tərəfindən ödənişlər əsasında aparılır və müqavilənin digər iştirakçılarının xüsusi məqsədli tikinti qrantları və ya maliyyə vəsaitləri hesabına kompensasiya edilir.

10. Hazırkı Standarta əsasən, bir təşkilat digər İctimai Sektor təşkilatları üçün aktivlər tikən zaman tikinti fəaliyyətinin məsrəfləri birbaşa olaraq işi qəbul edən təşkilat tərəfindən kompensasiya edilmir. Əksinə olaraq, tikinti işləri podratçı təşkilat üçün nəzərdə tutulan mərkəzi hökumət vəsaitlərindən ümumi təxsisatlar və ya digər ayırmalar, habelə, üçüncü tərəfi təmsil edən sponsor təşkilatların və ya digər hökumət qurumlarının ümumi məqsədli qrantları hesabına dolaylı yolla maliyyələşdirilir. Hazırkı Standarta görə, bu cür müqavilələr sabit qiymətli tikinti müqavilələri kimi təsnifləşdirilir.

Tikinti üzrə podratçı

11. Tikinti üzrə podratçı hər hansı bir təşkilatın xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla onun xeyrinə tikilinin inşası, qurğuların montajı, məhsulların istehsalı və ya xidmətlərin göstərilməsi kimi işlərin yerinə yetirilməsi məqsədilə müqaviləyə qoşulan təşkilatdır. Bu

Standartın məqsədinə uyğun olaraq, tikinti üzrə podratçı termininin əhatə dairəsinə baş və ya əsas podratçı, əsas podratçının subpodratçısı və ya tikinti meneceri daxildir.

Vahid və seqment tikinti müqavilələri

12. Bu Standartın tələbləri bir qayda olaraq ayrılıqda götürülmüş hər bir tikinti müqaviləsinə tətbiq edilir. Bununla belə, müəyyən hallarda adı çəkilən Standart müqavilənin və ya müqavilələr qrupunun mahiyyətini əks etdirmək məqsədilə tək bir müqavilənin ayrılıqda müəyyən olunan komponentlərinə və ya müqavilələr qrupuna tətbiq olunur.

13. Tikinti müqaviləsi bir neçə aktivin inşasını nəzərdə tutduqda, onların hər birinin inşası, aşağıda qeyd olunmuş şərtlər yerinə yetirildiyi halda, ayrıca tikinti müqaviləsi kimi nəzərə alınmalıdır:

- (a) hər bir aktivin inşası üzrə ayrı-ayrı təkliflər təqdim edildikdə;
- (b) hər aktiv üzrə ayrı-ayrı danışıqlar aparıldıqda və tikinti üzrə podratçı ilə sifarişçinin tikinti müqaviləsinin hər bir aktivə aid hissəsini qəbul edib və ya etməməsi mümkün olduqda; və
- (c) hər aktiv üzrə gəlir və məsrəflər müəyyən oluna bildikdə.

14. Aşağıda qeyd olunmuş şərtlər yerinə yetirildikdə, tikinti müqavilələri məcmusu, müqavilələrin bir və ya bir neçə sifarişçi ilə bağlanmasıdan asılı olmayaraq, vahid tikinti müqaviləsi kimi nəzərə alınmalıdır:

- (a) tikinti müqavilələri məcmusu vahid paket formasında razılaşdırıldıqda;
- (b) tikinti müqavilələri bir-biri ilə sıx bağlı olduqda faktiki olaraq ümumi mənfəət marjası olan vahid layihənin hissəsini təşkil etdikdə (əgər mövcud olarsa); və
- (c) tikinti müqavilələri eyni vaxtda və ya davamlı ardıcılıqla yerinə yetirildikdə.

15. Müştərinin istəyinə əsasən, tikinti müqaviləsi ilə əlavə aktivin inşa edilməsi nəzərdə tutulduğu və ya əlavə aktivin inşa edilməsi ilə əlaqədar müqaviləyə düzəliş edilə bildiyi zaman əlavə aktivin inşası yalnız aşağıdakı şərtlər yerinə yetirildikdə ayrıca tikinti müqaviləsi kimi nəzərə alınmalıdır:

- a) aktiv öz layihəsi, texnologiyası və ya funksiyalarına görə ilkin tikinti müqaviləsi ilə nəzərdə tutulmuş aktiv və ya aktivlərdən əsaslı dərəcədə fərqləndikdə; və ya

- b) aktivin qiyməti ilkin tikinti müqaviləsinin qiymətinə istinad olunmadan müzakirə olunduqda.

Müqavilə üzrə gəlirlər

16. Tikinti müqaviləsi üzrə gəlir aşağıdakılardan ibarətdir:

- a) tikinti müqaviləsi ilə razılaşdırılmış gəlirin ilkin məbləği; və
- b) tikinti müqaviləsi üzrə görülən işlərdə aşağıdakılara cavab verən kənarlaşmalar, iddialar və həvəsləndirici ödənişlər:
  - (i) gəlirin yaranması ilə nəticələnəcəyi ehtimal olunduqda; və
  - (ii) etibarlı əsasda qiymətləndirilə bildikdə.

17. Tikinti müqaviləsi üzrə gəlir, alınmış və ya alınacaq məbləğlərin ədalətli dəyəri ilə ölçülür. Gələcək hadisələrin nəticələri ilə şərtlənən qeyri-müəyyənliklər müqavilə üzrə gəlirlərin həm ilkin, həm sonrakı qiymətləndirmələrinə təsir edə bilər. Hadisələr baş verdikcə və qeyri-dəqiqliklər aradan qaldırıldıqca qiymətləndirmələr yenidən təzələnməlidir. "Məsrəf üstəgəl" və ya məsrəf əsaslı müqavilədə gəlirin ilkin məbləği göstərilməyə bilər. Bununla belə, gəlir müqavilənin şərtləri və müddəalarına müvafiq əsasda, məsələn, müqavilənin qüvvədə qaldığı müddətdə ehtimal olunan xərclərə istinadən qiymətləndirilə bilər.

18. Əlavə olaraq, tikinti müqaviləsi üzrə gəlirin məbləği bir hesabat dövründən o birinə keçdikdə arta və ya azala bilər. Bu, aşağıdakı hallarda baş verə bilər:

- (a) Tikinti üzrə podratçı və sifarişçi müqavilə üzrə gəliri müqavilənin ilkin olaraq imzalandığı hesabat dövrünün ardınca gələn hesabat dövründə azaldacaq və ya artıracaq kənarlaşmaları və ya iddiaları razılaşdırıla bilər;
- (b) Sabit qiymətli, "məsrəf üstəgəl" və ya məsrəf əsaslı tikinti müqavilələrində razılaşdırılmış gəlirin məbləği xərclərin artması və digər hallar nəticəsində arta bilər;
- (c) Tikinti müqaviləsi üzrə gəlirin məbləği tikinti müqaviləsi üzrə nəzərdə tutulmuş işlərin podratçının ucbatından gecikdirilməsi nəticəsində yaranan cərimə sanksiyaları nəticəsində azala bilər;
- (d) Sabit qiymətli tikinti müqaviləsində məhsulun bir vahidi üçün sabit qiymət nəzərdə tutulduqda, tikinti müqaviləsi üzrə gəlir məhsul vahidləri artıb azalmağına müvafiq olaraq artır və ya azalır.

19. Tikinti müqaviləsindən kənarlaşma dedikdə müqaviləyə əsasən görülməyə başlanacaq işin həcmində dəyişiklik edilməsi üçün sifarişçi tərəfindən verilən göstəriş nəzərdə tutulur. Müqavilədən kənarlaşma gəlir üzrə artım və ya azalmaya səbəb ola bilər. Kənarlaşmaya misal olaraq aktivin xüsusiyyətlərində və ya konstruksiyasında, habelə müqavilənin müddətindəki dəyişiklikləri göstərmək olar. Müqavilə üzrə gəlirdə kənarlaşma aşağıdakı hallarda tanınır:

- (a) Sifarişçinin müqavilə üzrə kənarlaşmanı və kənarlaşma nəticəsində hasil olan gəlir məbləğini təsdiq etmək ehtimalı olduqda; və
- (b) Gəlirin məbləği etibarlı əsasda qiymətləndirildikdə.

20. Tikinti müqaviləsi üzrə iddia dedikdə podratçının müqavilədə göstərilən qiymətə daxil edilməmiş xərclərə görə sifarişçidən və ya digər tərəfdən yığmaq niyyətində olduğu kompensasiya məbləğidir. İddia sifarişçinin ucbatından yaranmış gecikmələr, aktivin texniki göstəriciləri və ya konstruksiyadakı səhvlər və müqavilə üzrə nəzərdə tutulan işlərdə mübahisəli kənarlaşmalar nəticəsində irəli sürülə bilər. İddia nəticəsində yaranan gəlir məbləğlərinin qiymətləndirilməsi əhəmiyyətli dərəcədə qeyri-müəyyənliklərlə şərtlənir və əksər hallarda danışıqların nəticəsindən asılı olur. Bu səbəbdən müqavilə üzrə iddialar yalnız aşağıdakı hallarda gəlirdə tanınır:

- (a) Danışıqlar yetkin mərhələyə daxil olub və bu mərhələdə sifarişçinin iddianı qəbul etməsi ehtimal olunur; və
- (b) Sifarişçinin qəbul etməsi ehtimal olunan məbləğ etibarlı əsasda qiymətləndirilə bilər.

21. Həvəsləndirici ödənişlər dedikdə müqavilə üzrə nəzərdə tutulmuş icra standartlarına riayət olunmuş və ya artıqlaması ilə yerinə yetirildikdə podratçıya ödənilən əlavə vəsaitlərdir. Məsələn müqavilədə işi vaxtından əvvəl təhvil verdiyi halda podratçıya həvəsləndirici vəsaitin ödənilməsi nəzərdə tutula bilər. Həvəsləndirici ödənişlər müqavilə üzrə gəlirdə aşağıdakı hallarda tanınır:

- a) Müqavilə elə bir inkişaf mərhələsindədir ki, nəzərdə tutulmuş icra standartlarına riayət olunması və ya artıqlaması ilə yerinə yetirilməsi ehtimal olunur; və
- b) Həvəsləndirici ödənişin məbləği etibarlı əsasda qiymətləndirilə bilər.

22. Tikinti üzrə podratçılar maliyyələşdirən qurumlar (üçüncü tərəf) tərəfindən birbaşa olaraq subpodratçılara ödənilən tikinti müqaviləsi ilə bağlı bütün məbləğləri nəzərdən keçirməlidirlər. Burada məqsəd onların müqavilənin şərtlərinə əsasən podratçının gəliri

anlayışına və onun tanınması meyarına uyğun gəlib-gəlmədiyini müəyyən etməkdən ibarətdir. Gəlir anlayışına və onun tanınması meyarlarına uyğun gələn məbləğlər podratçı tərəfindən digər müqavilə gəlirləri kimi uçota alınmalıdır. Bu cür məbləğlər, həmçinin, müqavilə məsrəfləri kimi qeydə alınmalıdır (bax: maddə 25). Maliyyə qurumlarına milli və beynəlxalq yardım agentlikləri, habelə hərtərəfli və ikitərəfli inkişaf bankları aid edilir.

Müqavilə üzrə məsrəflər

23. Müqavilə üzrə məsrəflərə aiddir:

- (a) Müəyyən tikinti müqaviləsinə birbaşa aid olan məsrəflər;
- (b) Ümumiyyətlə müqavilə fəaliyyəti ilə bağlı olan və müqavilə boyunca sistemativ və məntiqli əsasda paylaşdırıla bilən məsrəflər; və
- (c) Tikinti müqaviləsinin şərtlərinə uyğun olaraq sifarişçi tərəfindən xüsusi olaraq ödənilməsi tələb oluna bilən sair məsrəflər.

24. Müəyyən tikinti müqaviləsinə birbaşa aid olan məsrəflərə aşağıdakılar daxildir:

- a) Tikinti sahəsindəki işlər, habelə inşaat meydançasında əmək təhlükəsizliyinə nəzarət üzrə xərclər;
- b) Tikinti materialları üzrə xərclər;
- c) Müqavilə üzrə tikili və avadanlıqların amortizasiyası;
- d) Tikili, avadanlıq və materialların inşaat meydançasına gətirilməsi və inşaat meydançasından aparılması xərcləri;
- e) Tikili və avadanlıqların icarəsi xərcləri;
- f) Müqavilədə birbaşa nəzərdə tutulmuş layihələşmə və texniki dəstək xərcləri;
- g) Rektifikasiya və zəmanət işinin hesablanmış xərcləri, habelə ehtimal olunan variant məsrəfləri; və
- h) Üçüncü tərəflərin iddiaları.

Bu məsrəflər müqavilə gəlirinə aid olmayan əlavə gəlir hesabına azaldıla bilər. Məsələn, müqavilə müddətinin sonunda artıq qalmış materialların satışından əldə edilən gəlirlər buna misal ola bilər.

25. Tikinti üzrə podratçılar subpodratçılar tərəfindən birbaşa ödənilən və maliyyələşdirən qurumlar (üçüncü tərəf) tərəfindən kompensasiya edilən tikinti müqaviləsi ilə bağlı bütün

məbləğləri nəzərdən keçirməlidirlər. Burada məqsəd onların müqavilə məsrəflərinə uyğun gəlib-gəlmədiyini müəyyən etməkdən ibarətdir. Müqavilə məsrəfləri anlayışına və onun tanınması meyarlarına uyğun gələn məbləğlər podratçı tərəfindən digər müqavilə xərcləri kimi uçota alınmalıdır. Gəlir anlayışına və onun tanınması meyarlarına uyğun gələn və maliyyələşdirən qurumlar (üçüncü tərəf)tərəfindən əvəzi ödənilən məbləğlər podratçı tərəfindən digər müqavilə gəlirləri kimi uçota alınmalıdır (bax: maddə 22).

26. Ümumiyyətlə müqavilə fəaliyyəti ilə bağlı olan və konkret müqavilələr boyunca paylaşdırılan məsrəflərə aşağıdakılar aiddir:

- (a) Sığorta;
- (b) Konkret müqaviləyə birbaşa aid olmayan layihələşmə xərcləri; və
- (c) Tikinti üzrə qaimə-faktura.

Tikinti üzrə bu cür məsrəflər aşağıdakı metodlardan istifadə edilməklə paylaşdırılır:

- (a) sistematik və məntiqli metodlar;
- (b) analoji xüsusiyyətlərə malik xərclərə davamlı şəkildə tətbiq edilən metodlar.

Məsrəflərin paylaşdırılması tikinti fəaliyyətinin orta mərhələsinə əsasən aparılır.

Tikinti üzrə qaimə-fakturada inşaat işlərini yerinə yetirən işçi heyətinin əmək haqlarının hesablanması və hazırlanması kimi məsrəflər əks olunur. Ümumiyyətlə müqavilə fəaliyyəti ilə bağlı olan və konkret müqavilələr boyunca paylaşdırılan məsrəflərə podratçının İctimai Sektor üçün 5 №-li Beynəlxalq Mühəsibat Uçotu Standartı, "Borclar üzrə Məsrəflər"-də göstərilmiş alternativ uçot qaydalarını qəbul etdiyi halda, borclar üzrə xərclər də daxil edilir.

27. Tikinti müqaviləsinin şərtlərinə uyğun olaraq sifarişçi tərəfindən xüsusi olaraq ödənilməsi tələb oluna bilən sair məsrəflərə misal olaraq bəzi ümumi inzibati xərclər və təkmilləşdirmə xərclərini aid etmək olar. Bu xərclərin əvəzi müqavilədə qeyd edilmiş şərtlər əsasında ödənilir.

28. Müqavilə fəaliyyətinə aid edilə və ya müqavilə boyunca paylaşdırıla bilinməyən xərclər tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflərə daxil edilmir. Bu cür məsrəflərə aiddir:

- a) Əvəzinin ödənilməsi müqavilə üzrə nəzərdə tutulmayan ümumi inzibati xərclər;
- b) Satış üzrə xərclər;

- c) Əvəzinin ödənilməsi müqavilə üzrə nəzərdə tutulmayan tədqiqat və təkmilləşdirmə xərcləri; və
- d) Konkret tikinti müqaviləsi üzrə istifadə edilməyən və fəaliyyətsiz qalmış tikili və avadanlıqların amortizasiyası.

29. Tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflərə tikinti müqaviləsinin imzalandığı andan onun bitməsinədək olan dövrdə tikinti müqaviləsi işlərinə aid edilə bilən məsrəflər daxildir. Bundan başqa, tikinti müqaviləsi ilə birbaşa bağlı olan və onun bağlanması təmin edilməsi üzrə çəkilən məsrəflər ayrılıqda müəyyənləşdirilə və etibarlı surətdə qiymətləndirilə bildikdə və tikinti müqaviləsinin həqiqətən imzalanacağı ehtimal olunduqda, tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflərin bir hissəsi kimi tanınmalıdır. Tikinti müqaviləsinin imzalanmasının təmin edilməsi üzrə çəkilən məsrəflər yarandıqları dövrün xərcləri kimi tanındıqda, tikinti müqaviləsi isə növbəti hesabat dövründə qüvvəyə mindikdə, o zaman bu məsrəflər tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflərə daxil edilmir.

Müqavilə üzrə gəlir və məsrəflərin tanınması

30. Tikinti müqaviləsinin nəticəsi etibarlı surətdə qiymətləndirilə bildikdə, tikinti müqaviləsi üzrə gəlir və məsrəflər müqavilədə göstərilən inşaat işlərinin hesabat tarixinə olan tamamlanma mərhələsinə əsasən, müvafiq olaraq tikinti gəliri və tikinti xərci kimi tanınmalıdır. Hazırkı Standartın 44-cü maddəsinin tətbiq edildiyi tikinti müqaviləsi üzrə gözlənilən zərər Standartın sözü gedən maddəsinə uyğun olaraq, dərhal xərc kimi tanınmalıdır.

31. Sabit qiymətli tikinti müqavilələrinə gəldikdə, tikinti müqaviləsinin nəticəsi, bütün aşağıda qeyd olunan şərtlərin yerinə yetirildiyi təqdirdə, etibarlı surətdə qiymətləndirilə bilər:

- (a) hər hansı tikinti müqaviləsi üzrə ümumi gəlir etibarlı surətdə qiymətləndirilə bildikdə;
- (b) tikinti müqaviləsi ilə bağlı olan iqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının təşkilata daxil olacağı ehtimal olunduqda;
- (c) həm tikinti müqaviləsinin bitirilməsi üçün tələb olunan məsrəflər, həm də tikinti müqaviləsi üzrə işlərin tamamlanma mərhələsi hesabat tarixində etibarlı surətdə qiymətləndirilə bildikdə; və

- (d) tikinti müqaviləsi üzrə faktiki olaraq çəkilmiş məsrəflərin əvvəlki qiymətləndirmələr ilə müqayisə edilə bilməsi üçün tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflər dəqiq müəyyənləşdirilə və qiymətləndirilə bildikdə.

32. "Məsrəf üstəgəl" və ya məsrəf əsaslı tikinti müqaviləsinə gəldikdə isə, tikinti müqaviləsinin nəticəsi bütün aşağıda qeyd olunan şərtlərin yerinə yetirildiyi təqdirdə etibarlı surətdə qiymətləndirilə bilər:

- a) tikinti müqaviləsi ilə bağlı olan iqtisadi səmərənin və ya xidmət potensialının təşkilata daxil olacağı ehtimal olunduqda; və
- b) tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflər, onların əvəzinin həqiqətən ödənilib ödənilməyəcəyindən asılı olmayaraq, dəqiq müəyyənləşdirilə və qiymətləndirilə bildikdə.

33. Tikinti müqaviləsi üzrə gəlir və məsrəflərin müqavilənin bitmə müddətinə istinadən tanınması "işin faiz etibarilə tamamlanması metodu" kimi tanınır. Bu metoda əsasən, müqavilə üzrə gəlir, işlərin tamamlanma mərhələsinədək çəkilmiş və görülmüş iş üzrə hesablanan gəlir, xərclər və artıq/kəsirlərə dair hesabatla nəticələnən xərclərlə üzləşdirilməlidir. Bu metod bütün müqavilə dövrü ərzində görülmüş işlərin həcmi və icra olunma səviyyəsinə dair faydalı məlumatlar əldə etməkdə kömək edir.

34. İşin faiz etibarilə tamamlanması metoduna əsasən, tikinti müqaviləsi üzrə gəlir maliyyə göstəricilərinə dair hesabatda müvafiq işlərin yerinə yetirildiyi hesabat dövrlərində gəlir kimi tanınır. Müqavilə məsrəfləri isə, adətən, işlərin görüldüyü dövr üzrə maliyyə göstəricilərinə dair hesabatda xərc kimi tanınır. Bununla belə, müqavilənin başlanğıcından tərəflərin tikinti müqaviləsi üzrə müqavilə məsrəflərinin tam şəkildə bərpa ediləcəyi nəzərdə tutulduqda, müqavilə üzrə ümumi məsrəflərin müqavilə üzrə ümumi gəlirdən artıq olacağı hər hansı ehtimal edilən məbləğ hazırkı Standartın 44-cü maddəsinə uyğun olaraq, dərhal xərc kimi tanınır.

35. Tikinti üzrə podratçı tikinti müqaviləsi ilə nəzərdə tutulmuş gələcək fəaliyyət ilə bağlı xərclər çəkdiyi halda, bu xərclər onların əvəzinin ödəniləcəyi ehtimal olunduqda, podratçı tərəfindən aktiv kimi tanınır. Belə məsrəflər sifarişçidən alınacaq məbləği əks etdirir və adətən müqavilə üzrə tamamlanmamış tikinti işi kimi təsnifləndirilir.

36. Tikinti müqaviləsinin nəticəsi, yalnız müqavilə ilə bağlı olan iqtisadi səmərənin və ya xidmət potensialının təşkilata daxil olacağı ehtimal olunduğu təqdirdə etibarlı əsasda qiymətləndirilə bilər. Bununla belə, artıq müqavilə üzrə gəlirə daxil edilmiş və eyni zamanda maliyyə göstəricilərinə dair hesabatda tanınmış məbləğin əldə edilməsinə dair hər hansı

qeyri-müəyyənlik yarandıqda, yığılması mümkün olmayan və ya əvəzinin ödəniləcəyi artıq ehtimal olunmayan hər hansı məbləğ müqavilə üzrə gəlirin məbləğinə düzəliş kimi deyil, xərc kimi tanınır.

37. Ümumiyyətlə, tikinti üzrə podratçı aşağıdakıları əhatə edən tikinti müqaviləsinin şərtləri ilə razılaşıdıqdan sonra öz qiymətləndirmələrini etibarlı əsasda apara bilər:

- (a) İnşa edilməsi nəzərdə tutulan obyekt ilə bağlı hər bir tərəfin qanunla təmin edilmiş hüquqları;
- (b) Tikinti müqaviləsi üzrə işin yerinə yetirilməsinin əvəzində ödəniləcək məbləğ; və
- (c) Hesablaşma qaydası və şərtləri.

Eyni zamanda, adətən, təşkilatın möhkəm daxili maliyyə büdcəsi və hesabatlıq sistemində malik olması zəruri hesab edilir. Müqavilə yerinə yetirildikcə, tikinti üzrə podratçı tikinti müqaviləsi üzrə gəlir və xərclərə aid qiymətləndirmələrə yenidən nəzər yetirir və ehtiyac yarandıqda onlara düzəlişlər edir. Belə yoxlamaların keçirilməsinə olan ehtiyac özü özlüyündə mütləq şəkildə tikinti müqavilə nəticələrinin etibarlı əsasda qiymətləndirilə bilinmədiyi anlamına gəlmir.

38. Tikinti müqaviləsinin tamamlanma mərhələsi bir neçə üsulla təyin oluna bilər. Bu səbəbdən təşkilat yerinə yetirilmiş işi etibarlı əsasda qiymətləndirə biləcək metoddan istifadə etməlidir. Müqavilənin xarakterindən asılı olaraq bu metodlar aşağıdakılardan biri ola bilər:

- (a) hesabat tarixinə işlərin yerinə yetirilməsi üçün müqavilə üzrə çəkilmiş məsrəflərin müqavilə üzrə qiymətləndirilmiş ümumi məsrəflərin məbləğinə nisbəti;
- (b) yerinə yetirilmiş işlərə dair qiymətləndiricilərin rəyi; və ya
- (c) müqavilə üzrə işlərin fiziki olaraq tamamlanmış hissəsi.

Sifarişçilərdən alınmış aralıq ödənişlər və avans məbləğlər adətən yerinə yetirilmiş işləri əks etdirmir, bu səbəbdən də işlərin tamamlanma mərhələsinin müəyyən olunması üçün əsas kimi qəbul edilə bilməz.

39. İşin tamamlanma mərhələsi hesabat tarixinə tikinti müqaviləsi üzrə çəkilmiş məsrəflərə əsasən müəyyənləşdirildikdə, yalnız yerinə yetirilmiş işi əks etdirən tikinti

müqaviləsi üzrə məsrəflər hesabat tarixinə çəkilməmiş məsrəflərə daxil edilir. Daxil edilməyən tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflərə aid aşağıdakı nümunələri göstərmək olar:

- a) Tikinti müqaviləsi ilə nəzərdə tutulan gələcək fəaliyyətə dair məsrəflər (buna misal olaraq xüsusilə bu müqavilə üçün hazırlanmış materiallar istisna olmaqla, tikinti müqaviləsi üzrə inşaat meydançasına çatdırılmış və ya müqavilə üzrə gələcəkdə istifadə üçün ayrılıb saxlanılan, lakin müqavilə müddətində hələ də quraşdırılmamış, istifadə olunmamış və istismara verilməmiş materialların xərclərini göstərmək olar);
və
- b) subpodrat müqaviləsi üzrə yerinə yetiriləsi işlərə görə subpodratçılara verilən avanslar.

40. Tikinti müqaviləsinin nəticəsi etibarlı əsasda qiymətləndirilə bilmədikdə, aşağıda qeyd olunanlar yerinə yetirilməlidir:

- (a) Tikinti gəliri yalnız tikinti müqaviləsi üzrə çəkilməmiş məsrəflərin əvəzinin ödəniləcəyi ehtimal olunduğu məbləğdə tanınmalıdır; və
- (b) Tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflər onların çəkildiyi dövrdə xərc kimi tanınmalıdır.

Hazırkı Standartın 44-cü maddəsinin tətbiq edildiyi tikinti müqaviləsi üzrə gözlənilən zərər Standartın sözü gedən maddəsinə uyğun olaraq dərhal xərc kimi tanınmalıdır.

41. Tikinti müqaviləsinin ilkin mərhələlərində onun nəticəsini çox vaxt etibarlı surətdə qiymətləndirmək mümkün olmur. Buna baxmayaraq, təşkilatın tikinti müqaviləsi üzrə çəkdiyi məsrəflərin əvəzini alacağı ehtimal oluna bilər. Buna görə də, tikinti müqaviləsi üzrə gəlir yalnız çəkilməmiş məsrəflərin əvəzinin ödəniləcəyi ehtimal olunduğu məbləğdə tanınmalıdır. Müqavilənin nəticəsi etibarlı əsasda qiymətləndirilə bilmədiyi üçün heç bir artıq və ya zərər tanına bilməz. Lakin tikinti müqaviləsinin nəticəsinin etibarlı surətdə qiymətləndirilməsi mümkün olmasa belə, tikinti müqaviləsi üzrə ümumi məsrəflərin tikinti müqaviləsi üzrə ümumi gəlirin məbləğindən artıq olması ehtimal oluna bilər. Belə hallarda müqavilə üzrə ümumi məsrəflərin müqavilə üzrə ümumi gəlirin məbləğindən artıq olması ehtimal olunarsa, o zaman hər hansı artıq olan məbləğ, hazırkı Standartın 44-cü maddəsinə uyğun olaraq, dərhal xərc kimi tanınmalıdır.

42. Əvəzi tikinti müqaviləsi iştirakçıları tərəfindən ödənilməli olan tikinti müqaviləsi üzrə məsrəflərin kompensasiyası ehtimalı olmadıqda onlar dərhal xərc kimi tanınır. Müqavilə üzrə çəkilməmiş məsrəflərin əvəzinin ödənilməsi ehtimal olunmadığı və müqavilə üzrə məsrəflərin dərhal xərc kimi tanınmalı olduğu müqavilələrə aşağıdakılar aiddir:

- (a) Tam şəkildə qanunla təmin olunmamış, yəni hüquqi etibarlılığı şübhə doğura bilən tikinti müqavilələri;
- (b) Tamamlanması, davam edən məhkəmə prosesinin qərarından asılı olan tikinti müqavilələri;
- (c) Yararsız hala düşməsi və ya müsadirə olunması ehtimal olunan mülkiyyətlə bağlı tikinti müqavilələri;
- (d) Sifarişçinin öz öhdəliklərini yerinə yetirə bilmədiyi tikinti müqavilələri; və ya
- (e) Podratçının müqaviləni təhvil verə bilmədiyi və müqavilədə göstərilmiş öhdəliklərini yerinə yetirə bilmədiyi tikinti müqavilələri.

43. Tikinti müqaviləsinin nəticələrinin etibarlı əsasda qiymətləndirilməsinə əngəl yaradan qeyri-müəyyənliklər artıq mövcud olmadıqda, tikinti müqaviləsi ilə bağlı gəlirlər və xərclər hazırkı Standartın 40-cı maddəsinə deyil, 30-cu maddəsinə uyğun olaraq tanınmalıdır.

Ehtimal olunan zərərlərin tanınması

44. Başlanğıcından müqavilə məsrəflərinin müqavilə iştirakçıları tərəfindən tam şəkildə bərpa edilməsi nəzərdə tutulan və müqavilə üzrə ümumi məsrəflərin müqavilə üzrə ümumi gəlirdən artıq olacağı güman edilən tikinti müqaviləsində ehtimal olunan xalis zərər dərhal xərc kimi tanınacaq.

45. İctimai Sektor Təşkilatları müqavilə məsrəflərini qarşılıyaacaq gəlirin müqavilənin digər iştirakçıları tərəfindən təmin olunmasını müəyyənləşdirən tikinti müqavilələrini imzalaya bilər. Bu, aşağıdakı hallarda baş verə bilər:

- (a) Apardıqları əməliyyatları maliyyələşdirməkdə əhəmiyyətli dərəcədə ümumi dövlət gəlirlərindən ayrılan təxsisatlar və digər paylaşımlardan asılı olan dövlət qurumları və agentliklərinin, kommersiya və ya "tam şəkildə geri qaytarılacaq xərclər" əsasında aktivlərin inşası üçün Dövlət Təşkilatları və ya özəl sektor təşkilatları ilə tikinti müqaviləsini imzalamaq səlahiyyəti olduqda; və ya
- (b) Dövlət qurumları və agentlikləri bir-biri ilə "alıcı-satıcı" idarəçilik modelində olduğu kimi kommersiya əsasında əməliyyatlar apardıqda.

Belə hallarda tikinti müqaviləsi üzrə ehtimal olunan zərər hazırkı Standartın 44-cü maddəsinə uyğun olaraq dərhal xərc kimi tanınır.

46. Standartın 9-cu maddəsində qeyd edildiyi kimi, bəzi hallarda təşkilatın daxil olduğu tikinti müqaviləsinə əsasən, müqavilənin digər iştirakçıları məsrəflərin ümumi deyil, müəyyən hissəsini kompensasiya edə bilər. Bu cür hallarda, tikinti müqaviləsində müəyyən

edilən məbləğdən əlavə vəsait dövlət fondlarından təxsisatlar və ya digər ayırmalar, eləcə də, üçüncü tərəfi təmsil edən sponsor təşkilatların və ya digər hökumət qurumlarının ümumi məqsədli qrantları hesabına podratçıya ödənilir. Standartın 44-cü maddəsində əks olunan tələblər sözügedən tikinti müqavilələrinə şamil edilmir.

47. Standartın 44-cü maddəsinə uyğun olaraq hər hansı zərərin məbləğini müəyyən edən zaman cəm müqavilə gəlirləri və cəm müqavilə xərcləri 22 və 25-ci maddələrə əsasən, maliyyələşdirən qurumların (üçüncü tərəf) birbaşa olaraq subpodratçılara ödədiyi vəsaitləri əhatə edə bilər.

48. Belə zərərin məbləği aşağıdakılardan asılı olmayaraq müəyyənləşdirilir:

- a) Müqavilə üzrə işlərin başlanıb-başlanılmaması;
- b) Tikinti müqaviləsi üzrə fəaliyyətlərin tamamlanma mərhələsi; və ya
- c) Hazırkı Standartın 14-cü maddəsində qeyd olunan vahid tikinti müqaviləsi kimi nəzərə alınmayan digər kommersiya tikinti müqavilələrdən əldə olunması gözlənilən mənfəətin məbləği.

Qiymətləndirmələrdə dəyişikliklər

49. İşin faiz etibarı ilə tamamlanması metodu hər hesabat dövründə tikinti müqaviləsi üzrə gəlir və məsrəflərin cari qiymətləndirmələrinə kumulyativ əsasda tətbiq edilir. Buna görə də tikinti müqaviləsi üzrə gəlir və məsrəflərin qiymətləndirilməsində və ya tikinti müqaviləsinin nəticəsinin qiymətləndirilməsində baş verən dəyişikliklərin təsiri uçot qiymətləndirmələrində dəyişiklik kimi uçota alınır (bax: "Uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələrində dəyişikliklər və səhvlər" adlı İctimai Sektor üçün 3 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı). Dəyişdirilmiş qiymətləndirmələr dəyişikliyin edildiyi dövrün və növbəti hesabat dövrlərinin maliyyə göstəricilərinə dair hesabatında tikinti müqaviləsinin gəlir və xərclər üzrə məbləğinin müəyyənləşdirilməsi zamanı istifadə olunur.

Məlumatın açıqlanması

50. Təşkilat aşağıdakıları açıqlamalıdır:

- a) tikinti müqaviləsi üzrə gəlirin hesabat dövründə gəlir kimi tanınmış məbləği;
- b) tikinti müqaviləsi üzrə gəlirin hesabat dövründə tanınmış məbləğini müəyyənləşdirilməsində istifadə edilmiş metodlar; və
- c) başa çatdırılmamış, yəni yerinə yetirilmə prosesində olan tikinti müqavilələrinin tamamlanma mərhələsinin müəyyənləşdirilməsi üçün istifadə olunan metodlar.

51. Hesabat tarixində başa çatdırılmamış, yəni yerinə yetirilmə prosesində olan tikinti müqavilələri üzrə təşkilat aşağıdakıların hər birini açıqlamalıdır:

- a) hesabat tarixinə çəkilmiş məsrəflərin və tanınmış mənfəətin (tanınmış zərərlər çıxılmaqla) ümumi məbləği;
- b) alınmış avansların məbləğini; və
- c) tutulmaların məbləği.

52. Tutulmalar dedikdə müqavilədə bu cür məbləğlərin ödənilməsi üçün müəyyənləşdirilmiş şərtlər yerinə yetirilməyincə və ya səhvlər aradan qaldırılmayıncə ödənilməyən aralıq hesabların məbləğləri başa düşülür. Aralıq hesablar dedikdə isə, sifarişçi tərəfindən ödənilib-ödənilməməsindən asılı olmayaraq görülən işə görə nəzərdə tutulmuş müqavilə üzrə gəlir məbləğləridir. Avans ödənişlər razılaşdırılmış inşaat işləri başa çatmamış podratçıya ödənilən müqavilə üzrə gəlir məbləğləridir.

53. Təşkilat aşağıda qeyd olunanları təqdim etməlidir:

- (a) aktiv kimi – tikinti müqaviləsi üzrə nəzərdə tutulmuş işlərə görə sifarişçilərdən alınmalı olan ümumi məbləği; və
- (b) öhdəlik kimi – tikinti müqaviləsi üzrə nəzərdə tutulmuş işlərə görə sifarişçilərə ödənilməli olan ümumi məbləği.

54. Tikinti müqaviləsi üzrə nəzərdə tutulmuş işlərə görə sifarişçilərdən alınmalı olan ümumi məbləğ aşağıda qeyd olunanların netto-məbləğidir:

Yerinə yetirilmə prosesində olan və tikinti müqaviləsinin mənfəəti kimi bərpa ediləcək çəkilmiş məsrəflərlə tanınmış mənfəətin cəminin (tanınmış zərərlər çıxılmaq şərti ilə) aralıq hesabların məbləğindən artıq olduğu bütün tikinti müqavilələri üçün

- a) çəkilmis məsrəflər üstəgəl tanınmış mənfəət; çıxılsın
- b) tanınmış zərərlərlə aralıq hesabların cəmi.

55. Tikinti müqaviləsi üzrə nəzərdə tutulmuş işlərə görə sifarişçilərə ödənilməli olan ümumi məbləğ aşağıda qeyd olunanların netto-məbləğidir:

Yerinə yetirilmə prosesində olan və müqavilə mənfəəti kimi bərpa ediləcək çəkilmis məsrəflərlə tanınmış mənfəətin cəminin (tanınmış zərərlər çıxılmaq şərti ilə) aralıq hesabların məbləğindən az olduğu bütün tikinti müqavilələri üçün

- (a) çəkilmis məsrəflər üstəgəl tanınmış mənfəət; çıxılsın
- (b) tanınmış zərərlərlə aralıq hesabların cəmi

56. Tikinti müqavilələrindən yaranan hər hansı şərti aktivlər və şərti öhdəliklərin açıqlanmasına dair göstəriş "Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlər üzrə" İctimai Sektor üçün 19 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında verilmişdir. Şərti aktivlər və şərti öhdəliklər qarantıya xərcləri, iddialar, cərimələr və digər mümkün xərclərdən hasil ola bilər.

Qüvvəyə minmə tarixi

57. Təşkilat bu Standartı 2002-ci ilin 1 İyulundan əvvəl və sonrakı dövrləri əhatə edən illik maliyyə hesabatlarına tətbiq etməlidir. Standartın göstərilən tarixdən öncəki tətbiqi təqdir olunur. Təşkilat hazırkı Standartı 2002-ci ilin 1 İyulundan əvvəlki dövrlərə tətbiq edərsə, bu barədə açıqlama təqdim etməlidir.

58. Təşkilat bu qüvvəyə minmə tarixindən sonrakı maliyyə hesabatı məqsədləri üçün İSMUBS 33-də verilmiş mühasibatın hesablama metodunu qəbul etdikdə, bu Standart hesablama metodunun qəbul edilmə tarixini və ya bu tarixdən sonrakı dövrlərini əhatə edən təşkilatın illik maliyyə hesabatlarına tətbiq olunur.

58A. 2015-ci ilin yanvar ayında dərc olunmuş İSMUBS 33 sayəsində 58 maddəyə düzəliş edildi. Təşkilat bu dəyişiklikləri 1 yanvar 2017 tarixindən sonra başlayan dövrlər üçün maliyyə hesabatlarında tətbiq etməlidir. Erkən tətbiq etməyə icazə verilir. Əgər təşkilat İSMUBS 33-ü 1 yanvar 2017-dən öncə tətbiq edərsə, o bu dəyişiklikləri də eyni dövrdə tətbiq etməlidir.

Tətbiq üzrə Göstəriş

İzahlar və şərhlər

Hazırkı Göstəriş İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının tərkib hissəsi olmayıb, yalnız bu Standarta əlavə kimi verilmişdir.

Mühasibat Uçotunun **rəsmiləşdirilməsi (tanınması)**

İG1. Digər dövlət qurumları ilə xərclərin müqavilə üzrə digər iştirakçılar tərəfindən bütöv, qismən ödənilədiyi və ya heç ödənilmədiyi qeyri-kommersiya tikinti müqaviləsini bağlayan dövlət idarəsi öz uçot siyasətinə dair açıqlamalarında aşağıda verilən nümunələri rəhbər tutmalıdır. Dövlət idarəsi, həmçinin özəl sektor təşkilatları və dövlət təşkilatları ilə kommersiya müqavilələrini bağlamağa, eləcə də müəyyən dövlət səhiyyə müəssisələri və dövlət ali məktəbləri ilə xərci bütöv ödənilən tikinti müqavilələrini bağlamağa səlahiyyətlidir. Qeyri-kommersiya müqavilələri

İG2. Müqavilə xərcləri işin faiz etibarilə tamamlanması metoduna görə, hər bir müqavilə üzrə müəyyən bir tarixdəki əmək saatlarının hesablanmış ümumi əmək saatlarına faiz nisbətində istinad etməklə ölçülmüş xərc kimi tanınır. Bəzi hallarda müqavilənin bitməsi ilə ödənilən sabit haqq əvəzində özəl sektor podratçıları ilə müəyyən inşaat işləri və texniki nəzarət üzrə subpodrat müqavilələri bağlanır. Belə olan hallarda subpodrat xərclər hər bir subpodrat müqaviləsi üzrə işin faiz etibarilə tamamlanması metoduna əsasən gəlir kimi tanınmalıdır.

İG3. Dövlət idarəsi tərəfindən bağlanan, xərci bütöv və qismən ödənilən tikinti müqavilələri üzrə gəlir müvafiq müqavilə üzrə bərpa edilə bilən xərclərə əsasən tanınmalıdır. Sözügedən xərclər müəyyən tarix üzrə ödənilən xərclərin müqavilə üzrə ümumi hesablanmış xərclərə hasili nisbətində ölçülür.

Kommersiya müqavilələri

İG4. Sabit qiymətli tikinti müqavilələri üzrə gəlir işin faiz etibarilə tamamlanması metoduna əsasən, hər bir müqavilə üzrə müəyyən bir tarixdəki əmək saatlarının hesablanmış ümumi əmək saatlarına faiz nisbətində istinad etməklə tanınmalıdır.

İG5. "Məsrəf üstəgəl" və ya məsrəf əsaslı müqavilə üzrə gəlir müqavilə müddəti ərzində "ödənilən xərclər üstəgəl qazanılmış haqlar" əsasında tanınmalıdır. Sözügedən xərclər müəyyən tarix üzrə ödənilən xərclərin müqavilə üzrə ümumi hesablanmış xərclərə hasili nisbətində ölçülür.

Tikinti müqaviləsi üzrə gəlir və məsrəflərin müəyyən edilməsi

İG6. Aşağıda verilən nümunələr qeyri-kommersiya və kommersiya tikinti müqavilələrinə aiddir. Bu nümunələr müqavilənin bitirilməsi mərhələsini və müqavilə üzrə gəlir və xərclərin tanınma tarixini müəyyən etməyin metodunu əks etdirir (bax: hazırkı Standartın 30-43-cü maddələri).

Qeyri-kommersiya müqavilələri

Əmək və Xidmətlər (tikinti üzrə podratçı) İdarəsi Yollar və Magistral Xətlər İdarəsinin xeyrinə körpü inşaatına dair müqavilə bağlamışdır. Əmək və Xidmətlər İdarəsinin fəaliyyəti təxsisat hesabına maliyyələşdirilir. Tikinti müqaviləsi ehtimal olunan məsrəflər, texniki spesifikasiya və işlərin tamamlanması tarixi də daxil olmaqla tikinti işləri üzrə tələbləri əks etdirir, lakin tikinti müqaviləsi üzrə hər hansı məsrəflərin birbaşa olaraq Yollar və Magistral Xətlər İdarəsi tərəfindən ödənilməsinə nəzərdə tutmur. Tikinti müqaviləsi körpünün layihəsi və inşaat keyfiyyətlərini təsdiqləməklə idarəçiliyin planlaşdırılması və hesabatlılıq üzrə əsas sənəd qismində çıxış edir. Bu sənəd müqavilə iştirakçılarının planlaşdırılmış xərc parametrləri çərçivəsində texniki spesifikasiya üzrə razılaşdırılmış xidmətlərin icrası keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi üçün əsas rolunu oynayır. Eləcə də gələcək məsrəflərin planlaşdırılması işində ona istinad edilir.

İG8. Müqavilə üzrə məsrəflərin ilkin qiymətləndirilməsinə görə, məbləğ 8,000-dir. Körpünün inşaatı 3 (üç) ilə başa gəlməlidir. Yardım xidməti müqavilə xərclərinin tam yarısı olaraq 4,000 məbləğində vəsaiti təmin etməyə razılıq vermişdir. Bu maddə öz əksini müqavilədə tapmalıdır.

İG9. 1-ci ilin sonu üçün müqavilə üzrə məsrəflərdə 8,050-dək artım qeydə alınmışdır. Yardım xidməti hesablanmış məsrəflər üzrə bu artımın yarısını maliyyələşdirməyə razılıq vermişdir.

İG10. 2-ci ildə Yollar və Magistral Xətlər İdarəsinin tövsiyəsi ilə Hökumət, müqavilə üzrə 150 ilə ifadə olunmuş hesablanmış əlavə məsrəflərdə əks olunan kənarlaşmanı təsdiqləyir. Yardım xidməti bu kənarlaşmanın 50 %-ni ödəməyə razılaşmışdır. 2-ci ilin sonundakı məsrəflərə, tikinti müqaviləsini 3-cü ildə bitirmək üçün tikinti sahəsində saxlanılan standart materiallar üçün nəzərdə tutulmuş 100 daxildir.

İG11. Əmək və Xidmətlər İdarəsi müqavilənin bitməsi mərhələsini müəyyən tarixdə yerinə yetirilmiş iş üzrə müqavilə xərclərinin ən son hesablanmış cəm müqavilə xərclərinə hasili nisbətində əsasən müəyyən edir.

İG12. Müqavilə müddəti üzrə maliyyə göstəricilərinin xülasəsi aşağıdakı kimi olacaq:

	1-ci il	2-ci il	3-cü il
Müqavilə ilə razılaşdırılmış ilkin gəlir məbləği	4,000	4,000	4,000
Kənarlaşma	-	100	100
Müqavilə üzrə cəm gəlir	4,000	4,100	4,100
Tarix üzrə müqavilə məsrəfləri	2,093	6,168	8,200
Tamamlama işləri üzrə müqavilə məsrəfləri	5,957	2,032	-
Ümumi hesablanmış müqavilə məsrəfləri	8,050	8,200	8,200
Tamamlanma mərhələsi	26%	74%	100%

İG13. 2-ci ilin tamamlanma mərhələsi (74%) müəyyən tarixdə yerinə yetirilmiş iş üzrə müqavilə məsrəflərindən 3-cü ildə istifadə etmək üçün tikinti sahəsində saxlanılan standart materiallar üçün nəzərdə tutulmuş 100-ün xaric edilməsi yolu ilə müəyyən edilir.

İG14. 3 (üç) ilin maliyyə göstəricilərinin hesabatında tanınan müqavilə gəliri və məsrəflərinin məbləği aşağıdakı kimi olacaqdır:

	Tarix üzrə Əvvəlki illərdə tanınmış		Cari ildə tanınmış
1-ci il			
Gəlir (4,000 x .26)	1,040	0	1,040
Xərclər (8,050 x .26)	<u>2,093</u>	0	<u>2,093</u>
2-ci il			
Gəlir (4,100 x .74)	3,034	1,040	1,994
Xərclər (8,200 x .74)	<u>6,068</u>	<u>2,093</u>	<u>3,975</u>
3-cü il			
Gəlir (4,100 x 1.00)	4,100	3,034	1,066
Xərclər (8,200 x 1.00)	<u>8,200</u>	<u>6,068</u>	<u>2,132</u>

Kommersiya müqavilələri

İG15. Əmək və Xidmətlər (tikinti üzrə podrat) İdarəsi üstünlük etibarilə təxsisatlar hesabına maliyyələşdirilməklə özəl sektor təşkilatlarının xeyrinə kommersiya prinsipi əsasında məhdud inşaat işlərini yerinə yetirmək səlahiyyətinə malikdir. Adı çəkilən idarə ona verilən səlahiyyəti çərçivəsində körpünün inşaatı üçün sabit qiymətli 9,000 məbləğində kommersiya müqaviləsi bağlamışdır.

İG16. Müqavilə ilə razılaşdırılmış ilkin gəlir məbləği 9,000 təşkil edir. Tikinti üzrə podratçının ilkin qiymətləndirməsinə əsasən, müqavilə üzrə məsrəflər 8,000-ə bərabərdir. Körpünün inşaatı 3 (üç) il çəkməlidir.

İG17. İdarənin qiymətləndirməsinə əsasən, 1-ci ilin sonu üçün müqavilə məsrəflərində 8,050-dək artım baş vermişdir.

İG18. 2-ci ildə sifarişçi müqavilə gəlirində 200-dək artımla və 150 civarında hesablanmış əlavə müqavilə məsrəfləri ilə nəticələnən kənarlaşmanı təsdiqləyir. 2-ci ilin sonundakı məsrəflərə, tikinti müqaviləsini 3-cü ildə bitirmək üçün tikinti sahəsində saxlanılan standart materiallar üçün nəzərdə tutulmuş 100 daxildir.

İG19. Əmək və Xidmətlər İdarəsi müqavilənin bitməsi mərhələsini müəyyən tarixdə yerinə yetirilmiş iş üzrə müqavilə xərclərinin ən son hesablanmış cəm müqavilə xərclərinə hasili nisbətində əsasən müəyyən edir. Müqavilə müddəti üzrə maliyyə göstəricilərinin xülasəsi aşağıdakı kimi olacaq:

	1-ci il	2-ci il	3-cü il
Müqavilə ilə razılaşdırılmış ilkin gəlir məbləği	9,000	9,000	9,000
Kənarlaşma	-	<u>200</u>	<u>200</u>
Müqavilə üzrə cəm gəlir	<u>9,000</u>	<u>9,200</u>	<u>9,200</u>

Tarix üzrə müqavilə məsrəfləri	2,093	6,168	8,200
Tamamlama işləri üzrə müqavilə məsrəfləri	<u>5,957</u>	<u>2,032</u>	-
Ümumi hesablanmış müqavilə məsrəfləri	8,050	8,200	8,200
Hesablanmış mənfəət	950	1,000	1,000
Tamamlanma mərhələsi	26%	74%	100%

İG20. 2-ci ilin tamamlanma mərhələsi (74%) müəyyən tarixdə yerinə yetirilmiş iş üzrə müqavilə məsrəflərindən 3-cü ildə istifadə etmək üçün tikinti sahəsində saxlanılan standart materiallar üçün nəzərdə tutulmuş 100-ün xaric edilməsi yolu ilə müəyyən edilir.

İG21. 3 (üç) ilin maliyyə göstəricilərinin hesabatında tanınan müqavilə gəliri, məsrəfləri və mənfəətinin məbləği aşağıdakı kimi olacaqdır:

	Tarix üzrə	Əvvəlki illərdə tanınmış	Cari ildə tanınmış
1-ci il			
Gəlir (9,000 x .26)	2,340	0	2,340
Xərclər (8,050 x .26)	<u>2,093</u>	0	<u>2,093</u>
Mənfəət	<u>247</u>	0	<u>247</u>
2-ci il			
Gəlir (9,200 x .74)	6,808	2,340	4,468
Xərclər (8,200 x .74)	<u>6,068</u>	<u>2,093</u>	<u>3,975</u>
Mənfəət	<u>740</u>	<u>247</u>	<u>493</u>
3-cü il			
Gəlir (4,100 x 1.00)	9,200	6,808	2,392
Xərclər (8,200 x .1.00)	<u>8,200</u>	<u>6,068</u>	<u>2,132</u>
Mənfəət	<u>1,000</u>	<u>740</u>	<u>260</u>

Tikinti müqaviləsi üzrə məlumatın açıqlanması

Təxsisat/yardım hesabına maliyyələşdirilən tikinti müqavilələri və xərci bütöv ödənilən tikinti müqavilələri

İG22. Əmək və Xidmətlər İdarəsi digər dövlət qurumlarının xeyrinə əsas binaların inşasına və yolların tikilməsinə rəhbərlik etmək üçün son zamanlarda yaradılmış təşkilatdır. Bu idarə üstünlük etibarilə təxsisatlar hesabına maliyyələşdirilir, bununla belə Nazirin təsdiqi ilə yerli və ya beynəlxalq yardım agentlikləri tərəfindən maliyyələşdirilən tikinti layihələrini həyata keçirmək səlahiyyətinə malikdir. O, özünün tikinti potensialına malikdir və subpodratçı kimi fəaliyyət göstərə bilər. Nazirin təsdiqi ilə bu İdarə özəl sektor təşkilatları və Dövlət Müəssisələrinin xeyrinə kommersiya prinsipi əsasında və xərcin bütöv ödənilməsi prinsipi əsasında dövlət səhiyyə müəssisələri və dövlət ali məktəblərinin xeyrinə tikinti işlərini həyata keçirmək səlahiyyətinə malikdir.

İG23. Əmək və Xidmətlər İdarəsinin əməliyyat ili sona çatmışdır. Onun bütün müqavilə xərcləri nağd pulla ödənilmişdir, həmçinin bütün aralıq hesabları (tikinti işlərini maliyyələşdirən yardım agentliklərinə təqdim edilmiş) nağd pulla qəbul edilmişdir. Müqavilə dövrü ərzində İdarəyə tikinti işlərinə görə heç bir avans ödəniş edilməmişdir. B və C müqavilələri üzrə məsrəflər müqavilə işləri üçün alınmış, lakin müqavilə tarixindəki işlərə cəlb olunmamış materialların qiymətini əks etdirir. Cari ildə heç bir kommersiya müqaviləsi bağlanmamışdır. (Kommersiya müqavilələri üçün aşağıdakı nümunələrə bax.)

- A müqaviləsi ümumi təxsisat gəliri xaricində maliyyələşdirilir. (Tikinti müqaviləsi üzrə heç bir "müqavilə gəliri" nəzərdə tutulmamışdır.)
- B müqaviləsi Təhsil İdarəsi ilə tikinti xərclərinin 50%-ni maliyyələşdirən XX Yardım Agentliyi arasında bağlanmışdır. (Müqavilə məsrəflərinin 50%-i müqavilə iştirakçıları tərəfindən kompensasiya edilir və nəticədə "müqavilə gəliri" kimi müəyyən edilir.)
- C müqaviləsi bütünlüklə Milli Universitet tərəfindən maliyyələşdirilir. (Razılaşmanın şərtlərinə görə, bütün müqavilə məsrəfləri Milli Universitet tərəfindən onun əsas tikinti fondundan ayırmalar hesabına ödənilməlidir. Nəticədə, "müqavilə gəliri" müqavilə məsrəflərinə bərabər gəlir.)

İG24. 1-ci ilin sonunda qüvvədə olan hər üç müqavilənin statusu aşağıdakı kimi olacaq:

Müqavilə	A	B	C	Cəm
30-cu maddəyə əsasən tanınmış Müqavilə Gəliri	-	225	350	575
30-cu maddəyə əsasən tanınmış Müqavilə Xərcləri	<u>110</u>	<u>450</u>	<u>350</u>	<u>910</u>
Təxsisat hesabına ödənilən Müqavilə Məsrəfləri	<u>110</u>	<u>225</u>	-	<u>335</u>
Tarix üzrə çəkilmiş Müqavilə Məsrəfləri	110	510	450	1,070
- xərc kimi tanınmış (maddə 30)	<u>110</u>	<u>450</u>	<u>350</u>	<u>910</u>
- aktiv kimi tanınmış (maddə 35)	-	60	100	160
Müqavilə Gəliri (yuxarıda)	-	225	350	575
Aralıq Hesablar (maddə 52)	-	<u>225</u>	<u>330</u>	<u>555</u>
Hesab-fakturasız Müqavilə Gəliri	-	-	<u>20</u>	<u>20</u>
Avans ödənişlər (maddə 52)	-	-	-	-

Sözügedən Standarta əsasən, açıqlanmalı olan məbləğlər aşağıdakılardır:

Müqavilə müddəti ərzində gəlir kimi tanınmış müqavilə gəliri (maddə50(a))	575
Tarix üzrə çəkilmiş müqavilə məsrəfləri (maddə 51(a)) (tanınmış kəsir çıxılmaqla tanınmış mənfəət nəzərdə tutulmur)	1,070
Müqavilə işlərinin yerinə yetirilməsi üçün müqavilə sifarişçisindən alınmalı olan ümumi məbləğ (54-cü maddəyə əsasən müəyyən edilmiş və 53-cü maddənin (a) bəndinə əsasən aktiv kimi təqdim edilmiş məbləğ)	150
Sözügedən Standarta əsasən, açıqlanmalı olan məbləğlər aşağıdakılardır:	
Müqavilə müddəti ərzində gəlir kimi tanınmış müqavilə gəliri (maddə50(a))	575

Tarix üzrə çəkilmiş müqavilə məsrəfləri (maddə 51(a))
(tanınmış kəsir çıxılmaqla tanınmış mənfəət nəzərdə tutulmur) 1,070

Müqavilə işlərinin yerinə yetirilməsi üçün müqavilə sifarişçisindən alınmalı olan ümumi məbləğ (54-cü maddəyə əsasən müəyyən edilmiş və 53-cü maddənin (a) bəndinə əsasən aktiv kimi təqdim edilmiş məbləğ) 150

51(a) və 53(a) əsasən, açıqlanmalı olan məbləğlər aşağıdakılardır
(Qeyd: B üçün müqavilə gəliri müqavilə məsrəflərinin 50%-ni təşkil edir):

	A	B	C	Cəm
Müqavilə üzrə məsrəflər	110	510	450	1,070
Aralıq hesablar	0	225	330	555
Yardımlar agentlikləri və sifarişçilərdən yığılacaq məbləğlər	-	30	120	150

İG25. 51(a)maddəsinə əsasən açıqlanmalı olan məbləğ açıqlama birinci əməliyyat ilinə təsadüf etdiyi üçün cari dövrün məbləği ilə eynidir.

Kommersiya müqavilələri

İG26. Milli Tikinti İşləri Şöbəsi Nazirin təsdiqi və idarəçiliyi əsasında kommersiya prinsipi əsasında Dövlət Müəssisələri və özəl sektor təşkilatlarının xeyrinə tikinti işlərini həyata keçirmək məqsədilə Əmək və Xidmətlər İdarəsinin nəzdində təsis edilmişdir. Adı çəkilən şöbənin əməliyyat ili sona çatmışdır. Onun bütün müqavilə xərcləri nağd pulla ödənilmişdir, həmçinin bütün aralıq hesabları və avans ödənişləri nağd pulla qəbul edilmişdir. B, C və E müqavilələri üzrə məsrəflər müqavilə işləri üçün alınmış, lakin müqavilə tarixindəki işlərə cəlb olunmamış materialların qiymətini əks etdirir. B, C və E müqavilələri üzrə sifarişçilər hələ icra edilməmiş işə görə podratçıya avans ödənişlər etmişlər.

İG27. 1-ci ilin sonunda sözügedən Şöbənin qüvvədə olan beş müqaviləsinin statusu aşağıdakı kimi olacaq:

	Müqavilə					Cəm
	A	B	C	D	E	
30-cu maddəyə əsasən tanınmış müqavilə gəliri	145	520	380	200	55	1,300
30-cu maddəyə əsasən tanınmış müqavilə xərcləri	110	450	350	250	55	1,215
44-cü maddəyə əsasən tanınmış gözlənilən kəsir	-	-	-	40	30	70
Tanınmış kəsirlər çıxılmaqla tanınmış mənfəət	35	70	30	(90)	(30)	15
Müqavilə müddəti ərzində çəkilmiş						

müqavilə məsrəfləri	110	510	450	250	100	1,420
30-cu maddəyə əsasən müqavilə müddəti ərzində müqavilə xərcləri kimi tanınmış müqavilə məsrəfləri	110	450	350	250	55	1,215
35-ci maddəyə əsasən gələcək fəaliyyətlə əlaqədar aktiv kimi tanınmış müqavilə məsrəfləri	=	60	100	=	45	205
Müqavilə gəliri (yuxarıda)	145	520	380	200	55	1,300
Aralıq hesablar (maddə 52)	100	520	380	180	55	1,235
Hesab-fakturasız müqavilə gəliri	45	=	=	20	=	65
Avans ödənişlər (maddə 52)	80		20	-	25	125

Sözügedən Standarta əsasən, açıqlanmalı olan məbləğlər aşağıdakılardır:

Müqavilə müddəti ərzində gəlir kimi tanınmış müqavilə gəliri (maddə50(a))	1,300
Tarix üzrə çəkilmiş və tanınmış mənfəət (tanınmış kəsirlər çıxılmaqla) (maddə 51(a))	1,435
Qəbul edilmiş avans ödənişlər (maddə 51(b))	125
Müqavilə işlərinin yerinə yetirilməsi üçün müqavilə sifarişçisindən alınmalı olan ümumi məbləğ – 53(a) maddəsinə əsasən aktiv kimi təqdim edilmiş məbləğ	220
Müqavilə işlərinin yerinə yetirilməsi üçün müqavilə müştərisinə ödənilməli ümumi məbləğ – 53(b) maddəsinə əsasən aktiv kimi təqdim edilmiş məbləğ	(20)

51(a), 53(a) və 53(b) maddələrinə əsasən açıqlanmalı olan məbləğlər aşağıdakı kimi hesablanmalıdır:

	A	B	C	D	E	Cəm
Çəkilmiş müqavilə məsrəfləri	110	510	450	250	100	1,420
Tanınmış kəsirlər çıxılmaqla tanınmış mənfəət	35	70	30	(90)	(30)	15
	145	580	480	160	70	1,435
Aralıq hesablar	100	520	380	180	55	1,235
Sifarişçilərdən alınmalı məbləğ	45	60	100	-	15	220
Müştərilərə ödənilməli məbləğ	-	-	-	(20)	-	(20)

İG28. 51(a)maddəsinə əsasən açıqlanmalı olan məbləğ açıqlama birinci əməliyyat ilinə təsadüf etdiyi üçün cari dövrün məbləği ilə eynidir.

11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı ilə müqayisə

“Tikinti müqavilələri” adlı İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı eyni adlı 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı əsasında hazırlanmışdır. Təşkilatları üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı ilə 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı arasında əsas fərqlər aşağıdakılardan ibarətdir:

- 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına verilmiş əlavə şərtlər dövlət sektoru təşkilatları tərəfindən standartların mühasibat uçotuna tətbiqini aydınlaşdırmaq məqsədilə İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına da daxil edilmişdir.
- İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında işlənən terminologiya müəyyən hallarda 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartındakı terminlərdən fərqlənir. Bunun ən bariz nümunələri İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında istifadə olunan “gəlir” və “maliyyə göstəricilərinə dair hesabat” kimi terminlərdir. Bu birləşmələrin 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartındakı qarşılıqları “mənfəət” və “mənfəət üzrə hesabat”-dır.
- İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında hüquqi müqavilə statusuna malik olmayan mütləq şərtli razılaşmalara dair nümunələr verilmişdir.
- İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında, həmçinin məsrəf əsaslı və qeyri-kommersiya tipli tikinti müqavilələrindən bəhs edilir.
- İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında qeyd edilir ki, müqavilə üzrə ümumi məsrəflərin müqavilə üzrə ümumi gəlirdən artıq olacağı ehtimalı yarandıqda dərhal müqavilə üzrə gözlənilən zərərin tanınması tələbi yalnız başlanğıcından müqavilə məsrəflərinin müqavilə iştirakçıları tərəfindən tam şəkildə bərpa edilməsi nəzərdə tutulan tikinti müqavilələrinə tətbiq edilir.
- Sözügedən Standartın qeyri-kommersiya tikinti müqavilələrinə tətbiqini əyani şəkildə izah etmək məqsədilə İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına əlavə nümunələr daxil edilmişdir.